

Židovské obyvatelstvo ve Žďáře nad Sázavou a jeho osud během 2. světové války

- dlouhodobá aktivita – započala v roce 2018, pokračuje v podstatě dodnes

- zapojeni byli postupně především studenti historických seminářů (ale i studenti 3. ročníků a kvarty v průběhu 3 školních let) – pracovali ale na různých aktivitách s různými výstupy

- popis aktivity:

V několika posledních letech se snažím do výuky dějepisu začlenit i kapitoly věnované židovskému obyvatelstvu na našem území od středověku až do 20. století; následně se potom velmi intenzivně věnuji především tematice holokaustu.

Můj zájem o téma holokaustu vyvolaly informace z roku 2018 o paní Jaroslavě Doležalové, žďárské rodačce, která za 2. světové války u sebe ukrývala židovskou dívku. Její příběh se poprvé objevil roku 2018. Následně jsem zapojila několik svých studentek do literární soutěže zaměřené na to, jak vnímají holokaust právě středoškoláci. Byla to první aktivita, kdy jsem se snažila téma holokaustu do výuky nějakým způsobem zapojit. Tentokrát to bylo ovšem v rámci výuky českého jazyka, kdy toto téma zpracovávali studenti ve svých slohových pracích. Některé z prací se mi líbily, proto jsem je poslala do soutěže a výsledkem bylo to, že práce tří mých studentek byly nakonec odměněny cestou do Krakova a Osvětimi, které jsem se s nimi zúčastnila. Během našeho pobytu jsme měly možnost poznat nejen osudy krakovských Židů, ale navštívili jsme také židovský hřbitov, ghetto, ... a v neposlední řadě koncentrační tábor v Osvětimi. Pro všechny to byl nezapomenutelný zážitek.

A pro mě to byl také první impuls, který mě donutil zamyslet se nad tím, kolik času tématu Židů a holokaustu ve výuce věnuji já. A protože jsem v této oblasti moc zkušeností neměla, rozhodla jsem se využít nabídky Památníku Terežín, který pro pedagogy z celé republiky organizují vzdělávací semináře zaměřené právě na to, jak téma holokaustu vyučovat, jak ho včlenit do výuky.

A tak jsem v 2019 absolvovala hned dva ze čtyř čtyřdenních seminářů – na jaře 2019 seminář Jak vyučovat o holokaustu a na podzim téhož roku seminář Holokaust ve vzdělávání. Třetí stupeň tohoto semináře – cesta do Ravensbrücku – vyžadoval pro to, abych se ho mohla zúčastnit, jasný doklad toho, že jsem toto téma opravdu do své výuky začlenila. A tak se začal rodit projekt, který jsem do definitivní podoby dovedla na podzim 2021.

Aktivitu jsem primárně směřovala na studenty historického semináře ve školním roce 2020/2021 a 2021/2022. Jednalo se o 11 studentů 3. ročníku a septimy a následně (o rok později) 4. ročníku a oktávy. Jejím cílem bylo zjistit, jak to s židovským obyvatelstvem vypadalo ve Žďáře nad Sázavou – kolik židovských obyvatel tu žilo, kde, čím se živilo, jaký osud je potkal za 2. světové války.

Protože jsem neměla nejmenší tušení, kde mám začít, zašla jsem do Regionálního muzea ve Žďáře, kde mi jeho zaměstnanci doporučili pana Ing. Koudelu, který se tematice žďárských Židů dlouhodobě a velmi intenzivně věnuje. Právě tehdy začala naše poměrně aktivní spolupráce.

Ing. Koudela uspořádal pro mé studenty dějepisu přednášky, které se zaměřovaly na výsledky jeho pátrání po žďárských Židech. Prezentoval nám na připravených tabulích konkrétní osudy konkrétních lidí, kteří ve Žďáře před válkou žili, ale mnozí se sem již po válce nevrátili, protože zemřeli v koncentračních táborech za 2. světové války. Tyto přednášky probíhaly v letech 2020, 2021 a 2022 (účastnilo se jich postupně cca 250 studentů).

Na základě této přednášky se potom jeden ze studentů semináře rozhodl téma žďárských Židů zpracovat ve své ročníkové práci, kterou úspěšně obhájil na podzim školního roku 2021/2022. Při jejím zpracování vycházel z materiálů, které mu poskytl Ing. Koudela, navštěvoval archiv, kde vyhledával další materiály, zpracovával také rozhovory s přeživšími, popř. s příbuznými někdejších obyvatel Žďáru. Tato ročníková práce byla mj. prezentována na 3. stupni výukového semináře organizovaného Památníkem Terezín svým kolegům v Ravensbrücku.

V návaznosti na tuto ročníkovou práci jsme potom v rámci historického semináře s Ingr. Koudelou prošli Žďár, abychom se podívali na konkrétní místa, kde kdysi žili Židé. Naše cesta končila i kamenů zmizelých, které byly ve Žďáře položeny, ale kterých si málokterý ze studentů všiml.

Následně měl každý ze studentů za úkol zpracovat osud jednoho konkrétního domu, v němž před válkou Židé žili. Čerpat informace mohli jak z přednášek Ing. Koudely, z písemných materiálů, které jim sám pan Koudela poskytl, popř. z archivních materiálů a novinových článků, které s danou tematikou souvisely. Získané informace měli potom žáci zanést do padletové mapy, kterou jsme zveřejnili na webových stránkách naší školy. Mapu jsem také odprezentovala při své účasti na 3. stupni výukového semináře organizovaného Památníkem Terezín.

odkaz na mapu: <https://padlet.com/evatomaskova1/nbfw02acin3nehn>

U tohoto výstupu ale nakonec nezůstalo. Ve spolupráci s Ing. Tejkalem z Krajského úřadu Kraje Vysočina se nám podařilo projekt posunout ještě o kousek dál. Díky němu získala mapa a celá naše práce ještě kvalitnější podobu. Článek, který vznikl, i s mapou byl poté nabídnut jak Krajskému úřadu, tak Městskému úřadu ve Žďáře nad Sázavou ke zveřejnění. Bohužel to už realizováno nebylo.

odkaz na mapu s článkem:

<https://storymaps.arcgis.com/stories/7ac6675f0f47439f9480da256a3f4ae4>

Dalšími doplňkovými aktivitami, kterými jsem se snažila vzbudit zájem našich studentů o tematiku holokaustu, bylo několik výukových on-line seminářů a workshopů (neboť do výuky zasáhlo období

distanční výuky z důvodu uzavření škol v rámci preventivních opatření proti nemoci Covid-19), které pro naše studenty připravili pracovníci Památníku Terezín – Nacistická propaganda, Ghetto Terezín, Efekt přihlížejícího a kterých se zúčastnili studenti hned dvou ročníků historického semináře.

A právě mezi studenty dalšího ročníku historického semináře se našla studentka, která se rozhodla ve své ročníkové práci zaměřit na téma romského holokaustu. Protože nedaleko od Žďáru se nachází Památník romského holokaustu v Hodoníně u Kunštátu, čerpala informace především na základě osobní návštěvy tohoto památníku a z informací, které jí na místě poskytl vedoucí tohoto památníku pan Krhovský. Presentace a obhajoba této práce přinesla řadu nových informací převážně studentům, kteří o romském holokaustu téměř nic nevěděli. S panem Krhovským také jednáme o možnosti on-line seminářů a workshopů pro naše, které nám přímo on a také Muzeum romské kultury.

V průběhu školního roku se také snažím využít metodické postupy, s kterými jsem byla seznámena během školení na výše zmiňovaných seminářích. Pracujeme především s výpověďmi přeživších, které čerpáme z projektu IWitness dostupného na internetu, popř. z tištěných publikací, článků apod. Žáci výpovědi zpracovávají různými způsoby, nejčastěji se však zaměřujeme na tvorbu časové/životní osy jednotlivých pamětníků, popř. vytváříme nejrůznější padletové prezentace, mapy apod. Výhodné je, že se IWitness nezaměřuje jen na téma holokaustu, ale zpracovává i další témata, např. problematiku uprchlíků, rasové nesnášenlivosti apod., čímž výuku posouváme dál, k současným problémům nejen našeho státu, ale téměř celého světa. A protože řada výpovědí je v cizích jazycích (angličtině, němčině, španělštině, ...), prohlubujeme tak u žáků i znalost cizích jazyků.

K dalším aktivitám, které pro naše studenty pravidelně připravuji, patří také návštěva nedaleké Polné, kde spolu se studenty navštěvujeme rabínský dům, synagogu, židovský hřbitov a také místo, kde bylo nalezeno tělo Anežky Hružové. Cílem exkurze tak je nejen poznání života polenských Židů, židovských tradic a zvyklostí, seznámení s judaismem, ale také rozšíření informací o hilsneriádě. Výsledkem této exkurze je několik referátů studentů, kteří je připravují ve skupinách a shrnují v nich získané informace.

Sama také pokračuji ve svém vzdělávání – na jaře 2022 jsem absolvovala Seminář o využití filmových výpovědí přeživších holokaustu ve školní výuce organizovaný Památníkem Terezín a v létě 2022 potom seminář Morava židovská, kterou organizovalo Židovské muzeum v Praze. Velmi ráda bych také absolvovala 4. stupeň semináře Památníku Terezín, na který jsem přihlášená.

Zda a jak budu moci nabyté znalosti a získané výstupy vzniklé z jednotlivých aktivit využít v další pedagogické praxi, ukáže čas. Ráda bych určitě pokračovala alespoň v tom, že budu žáky naší školy o holokaustu a o osudech žďárských Židů, ale také historii židovského obyvatelstva na našem území

seznamovat. Jsem totiž přesvědčená, že toto téma – po léta opomíjené – by se mělo zmiňovat co nejčastěji. A pokud budu mít zájemce ze strany studentů, určitě se budu snažit využít jakoukoli příležitost k dalšímu mému i jejich vzdělávání a poznávání v této oblasti.